

Sjekkliste for egenrevisjon

30 DRØVTYGGERE - GENERELL

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2022.10

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

Svar

Ja	Nei	Ikke aktuelt
----	-----	--------------

30.1 SPORBARHET

30.1.1 Er dyra merket med ett merke i hvert øre?

Sporbarhetssystemet omfatter:

(lenker til de ulike veiledningene finner du bak knappen «§ Krav- og infolenker»)

- øremerking i samsvar med forskrift
- rapportering til Mattilsynets Husdyrregister i henhold til gjeldende frister
- føring i dyreholdjournal i henhold til forskrifter og forordninger

Næringsmiddelregelverket setter strenge krav til dyr som skal brukes til mat. Et av kravene er at alle dyr som skal brukes til mat skal være identifisert på en slik måte at man vet både hvor dyrene kommer fra, og kan knytte relevant matkjedeinformasjon (legemiddelbruk) til det enkelte dyret. Dyrene må med andre ord være sporbare. Sporbarhet er også viktig ved bekjempelse av sykdom.

Samtlige punkter i sporbarhetssystemet må være oppfylt til enhver tid for at dyr skal regnes som sporbare.

§ Krav

Landdyrsporbarhetsforskriften	Lovkrav
Krav til dyreholdjournal for storfe	Informasjon
Krav til dyreholdjournal for lama, alpakka og andre dyr i kamelfamilien	Informasjon
Forskrift om sporbarhet og merking av storfe	Lovkrav
Merking og registrering av produksjonsdyr	Informasjon
Øremerking av storfe	Informasjon
Krav til øremerking av sau og geit	Informasjon
Øremerking av lama, alpakka og andre dyr i kamelfamilien	Informasjon
Hva skal du rapportere til Husdyrregisteret?	Informasjon
Registrering når du mottar sau eller geit	Informasjon
Dyreholdjournal for småfe	Informasjon

30.1.2 Fører du fortløpende dyreholdjournal via en husdyrkontroll eller i egen journal?

Felles for storfe og småfe:

De respektive regelverkene for sporbarhet av småfe og storfe stiller krav om at den som holder slike dyr, skal føre en dyreholdjournal (Mattilsynet kaller det også for *driftsenhetsregister*). Dyreholdjournalen skal være en fortløpende registrering av hendelser i dyreholdet og brukes blant annet til sporing i forbindelse med utbrudd av smittsomme dyresykdommer. Du må derfor registrere hendelser når de finner sted. Journalen skal føres i et format som er godkjent av Mattilsynet, og kan lagres på papir eller elektronisk via en av husdyrkontrollene. Papirskjema for å føre dyreholdjournal finner du på mattilsynet.no.

Opplysningene i dyreholdjournalen skal lagres i 10 år og være tilgjengelige for Mattilsynet når de skal inspisere dyreholdet.

Særskilt for småfe:

Følgende skal fortløpende føres i dyreholdjournal for småfe:

1. Dyrets unike identitetsnummer. Dette gjelder ikke for kje som føres til slakt.
2. Fødselsdato, alternativt fødselsmåned og -år hvis fødselsdato er ukjent.
3. Dødsdato, herunder dato for levering til slakt, alternativt dødsmåned og -år hvis dødsdato er ukjent.
4. Alle overføringer og andre forflytninger, permanente eller midlertidige, inn og ut av dyreholdet, og

5. Navn og adresse på avsender eller mottaker, og dyreholdenes identitetsnummer,
6. Antallet dyr som overføres eller flyttes,
7. Dato for forflytningen, og
8. Ved overføring til dyreholdet, dyrets nye individnummer (gjelder ikke kje som føres til slakt).
9. Andre situasjoner hvor dyr i dyreholdet kommer i kontakt med dyr fra andre dyrehold, dato for slik kontakt og hvilke dyr det gjelder.

Også værere og bukker skal føres i dyreholdjournalen. Dersom du bruker værere og bukker i avl sammen med flere dyrehold (avisgrupper), skal du utstede et identitetskort som skal følge med dyret resten av livet. Identitetskortet skal være godkjent av Mattilsynet. Det er forbudt å føre vær eller bukk uten identitetskort inn i et dyrehold. Den dyreholderen som væren eller bukken til enhver tid oppholder seg hos, skal sørge for at identitetskortet ajourføres. Identitetskort for hanndyr i avl skal oppbevares i 10 år.

Saukontrollen er godkjent som dyreholdjournal forutsatt at den blir fortløpende ajourført med rapporteringspliktige opplysninger.

Særskilt for storfe:

Følgende skal fortløpende føres i dyreholdjournal for storfe:

1. Ajourførte opplysninger om hvert enkelt dyrs:
2. Nåværende identifikasjonskode og eventuelle tidligere identifikasjonskoder,
3. Fødselsdato,
4. Kjønn, og
5. Rase eller farge
6. For dyr som dør på driftsenheten: datoen for dyrets dødsfall.
7. For dyr som flyttes fra driftsenheten: navnet og adressen til dyreholderen, unntatt transportøren, eller identifikasjonskoden til driftsenheten dyret ble flyttet fra, samt dato for flyttingen.
8. For dyr som flyttes til driftsenheten: navnet og adressen til dyreholderen, unntatt transportøren, eller identifikasjonskoden til driftsenheten dyret ble flyttet fra, samt dato for ankomst.
9. Navnet og signaturen til representanten fra Mattilsynet som kontrollerer registeret, og datoen for når slik kontroll har funnet sted.

Kukontrollen og Storfekjøttkontrollen er godkjente som dyreholdjournal forutsatt at de blir fortløpende ajourført med rapporteringspliktige opplysninger.

§ Krav

Landdyrsporbarhetsforskriften	Lovkrav
Forskrift om sporbarhet og merking av storfe	Lovkrav
Dyreholdjournal (driftsenhetsregister)	Informasjon

30.2 UTEGANGERDYR

30.2.1 Har dyra som går ute hele året, tilfredsstillende tilgang til oppholdsrom?

Utegang må vurderes etter rase, og det må alltid tas høyde for føring og tilsyn av de svakeste individene. Det skal tas hensyn til ekstra behov for energi til å opprettholde kroppsvarmen. For liggeområde med 3 tette vegger og tak bør den åpne siden vende bort fra den fremherskende vindretningen. Den åpne siden kan med fordel ha en vegg av strimler i klar plast eller lignende.

For utedrift helt uten tilgang til oppholdsrom kreves tillatelse fra Mattilsynet etter forskrift om unntak fra plikten til å sørge for oppholdsrom.

§ Krav

Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav
Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Hva må du passe på dersom dyra dine går ute når det er kaldt?	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

30.2.2

Har du gyldig tillatelse fra Mattilsynet om å holde dyr uten adgang til oppholdsrom?

For utedrift helt uten tilgang til oppholdsrom kreves tillatelse fra Mattilsynet etter forskrift om unntak fra plikten til å sørge for oppholdsrom. Mattilsynet kan etter søknad gi dispensasjon.

§ Krav

Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav
--------------------------------	---------

30.2.3 Er det etablert opplegg for tilleggsfôring dersom værforhold og beiteverdi tilsier dette?

Dyr på utegang skal ha jevn fôring og en grei fôringsplass som hindrer at fôr blir skjemt eller forurenset.

Har du dyr i utedrift etter dispensasjon, må du ha mulighet til å skaffe til veie fôr ved behov, om ikke jevn fôring er en del av vilkåra på stedet.

Dersom man har dyr på utegang, skal man ta hensyn til at dyra har ekstra behov for energi for å opprettholde kroppsvarmen.

§ Krav

Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav
Veileder til forskrift om hold av storfe	Lovkrav

30.2.4 Er utearealenes utforming slik at det ikke blir bløte eller klinete forhold for dyra i nedbørsrike perioder?

Dyr på utegang skal ha liggeplasser som er godt drenert, og de skal ikke ligge slik til at vann kan renne inn fra områdene rundt. Liggeplassen skal være dekket av halm eller liknende materiale som har liten varmeledningsevne og holder underlaget tørt. Grunnen under fôringsplasser og andre sterkt belastede områder skal ha fast dekke.

Utearealer som dyra bruker skal være egnet til formålet og skal kontrolleres jevnlig med tanke på forhold som kan påføre dyra fare for skader og lidelser. Dyra skal gis godt og regelmessig stell, inkludert holdes rene. Av hensyn til dyrevelferden skal dyra ikke stå på gjørmete underlag, i overvann eller i avføring og urin av betydning.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav

30.2.5 Fører du et regelmessig tilsyn med dyra?

Storfe som holdes utendørs, skal ha tilsyn minst én gang daglig. Dyr som er nyfødte, syke eller skadet, eller som oppfører seg unormalt, skal ha tilsyn flere ganger daglig. Kravet om hyppigere tilsyn gjelder også for høyt drektige dyr, og særskilt i tiden omkring fødsel.

For sau i utegang er tilsynskravet minst én gang daglig. Sau i utedrift etter dispensasjon skal ha tilsyn minst én gang i uka i områder uten særskilt risiko. Dersom du har mistanke om økt fare, må du intensivere tilsynet slik at forhold som kan medføre dårlig velferd og syke, skadde og/eller avmagrede dyr, kan oppdages så tidlig som råd er. Kravet om hyppigere tilsyn gjelder også for høyt drektige dyr, og særskilt i tiden omkring fødsel.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav

30.3 SMITTEVERN

	Svar		
	Ja	Nei	Ikke aktuelt

30.3.1

Har du en skriftlig smittevernplan for dyreholdet ditt som er oppdatert siste året?

Smittevernplanen skal beskrive hvordan:

- dyr tas inn og ut av dyreholdet, inkludert til og fra beite
- god dyrehelse sikres ved livdyrkjøp, inkludert mulighet for å oppstalle dyra separat
- melk og egg leveres
- mulig smitte fra egen og innleid arbeidskraft hindres
- persontrafikken inn og ut av dyreholdet foregår, med særlige krav til veterinærer og andre som er tilknyttet eller i mulig kontakt med andre dyrehold
- kadaver, gjødsel og avfall håndteres og hentes
- fôrhygiene, vanningsanlegg, strø, redskap og utstyr sikres
- man får tilgang på desinfeksjonsmiddel
- risikoen for å spre smitte ved krysstrafikk mellom dyr, mennesker og kjøretøy kan reduseres

Som dyreholder plikter du å ha rutiner for smittevern nedskrevet i en smittevernplan. Den skal inneholde en plantegning over dyre- og persontrafikken på gården, den skal være tilpasset ditt dyrehold, og den skal omfatte hele driftsopplegget.

Du skal sikre at alle som arbeider i dyreholdet, kjenner og følger smittevernplanen. Planen skal oppdateres årlig og legges fram når Mattilsynet ber om det.

På **ksl.no** kan du finne eksempler og hjelpemateriell for å lage din egen smittevernplan.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
Smittevernplan	Informasjon

30.3.2

Er alle som jobber i dyreholdet kjent med og følger gårdens smittevernplan?

Du skal sikre at alle som arbeider i dyreholdet, kjenner og følger smittevernplanen. Planen skal oppdateres årlig og legges fram når Mattilsynet ber om det.

På **ksl.no** kan du finne eksempler og hjelpemateriell for å lage din egen smittevernplan.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
Smittevernplan	Informasjon

30.3.3 Har du nødvendig helsedokumentasjon og egenerklæring ved kjøp, salg og leie av dyr?

Når storfe, svin og kameldyr flyttes fra én besetning til en annen, skal den som sender fra seg dyra, legge ved en egenerklæring som bekrefter at disse vilkåra for karenstid er oppfylt:

- Ingen dyr i avsenderbesetninga har vist tegn på smittsom sykdom de siste 14 dagene før de ble flyttet.
- Dyra har oppholdt seg mer enn 30 dager i avsenderbesetninga før de ble flyttet, med unntak av dyr som er født i besetninga.
- Avsenderbesetninga har i løpet av de siste 14 dagene ikke mottatt klauvdyr (obs: gjelder også småfe) fra andre besetninger, fellesbeiter eller dyreansamlinger.

Egenerklæringa skal ikke være eldre enn 7 dager, og den skal oppbevares i ett år i dyreholdet som mottar dyra.

Det er viktig å legge opp til gode rutiner for å hindre at smittestoffer overføres til eller fra besetninga. Hvilke smitteforebyggende tiltak du bør iverksette når du kjøper inn dyr, må du vurdere i

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

hvert enkelt tilfelle og i samråd med veterinær.

Når dyr forflyttes, uansett art, skal man notere navnet på selgeren og navnet på dyretransportøren, i tillegg til datoen da forflytningen skjer.

Storfe:

Medlemmer av Kukontrollen eller Storfekjøttkontrollen kan bruke forhåndsutfylt helseattest og egenerklæring. Har du en storfebesetning som ikke er medlem i en av husdyrkontrollene, dokumenterer du kjøp og salg gjennom husdyrregisteret, og helsetilstanden dokumenterer du ved å bruke «Attest ved omsetning av storfe» fra Helsetjenesten for storfe.

Krav til egenerklæringsskjemaet gjelder imidlertid bare for flytting mellom dyrehold. Du trenger ikke egenerklæring for flytting til slakteri eller flytting til og fra beite og fellesetre. For storfe, svin og kameldyr kan du ellers bruke egenerklæringsskjema fra KSL.

Småfe:

Hvis du holder sau og du skal overføre livdyr av vær/værlam, anbefales det at du bruker skjemaet «Egenerklæring helse – sau» fra Animalia. Det er et generelt forbud mot å flytte hunndyr av sau og geit mellom besetninger. Du kan finne mer informasjon om dette på Mattilsynets nettsider.

§ Krav

Landdyrforflytningsforskriften	Lovkrav
Attest for omsetning av storfe	Lovkrav
Egenerklæring helse - sau	Informasjon
Mal for egenerklæring (Matmerk)	Informasjon

30.3.4 Blir dyr lasta inn og ut på en måte som er sikker med tanke på dyrevern og smittevern?

Livdyrhandel er det som gir størst risiko for smittespredning. Hvilke smitteforebyggende tiltak du bør iverksette når du kjøper inn dyr i besetninga, må du vurdere i hvert enkelt tilfelle og i samråd med veterinær. Det skal være en egnet plass som sikrer at dyr kan lastes inn og ut på en måte som er sikker med tanke på dyrevern og smittevern.

Dyreholderen må sørge for at dyretransportører som må inn i husdyrrom for å hente dyr, skal ha rent og ved behov desinfisert fottøy og overtrekkstøy. Hvis transportøren bruker besetningas fottøy og overtrekkstøy, må dette vaskes og ved behov desinfiseres etter bruk.

Storfe:

Les mer om inn- og utlastingsplass i Mattilsynets *veileder til forskrift om hold av storfe* (side 6 og 7).

Småfe:

Det anbefales at man følger veiledningen i Friskere geiter-prosjektet og Norsk Sau og Geits standard for smittevern i saueholdet. Dyr som du tar inn i besetninga, bør ha en helsestatus på minst samme nivå som de opprinnelige dyra i besetninga.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
Veileder til forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Smittevern i saueholdet	Bransjekrav

30.3.5 Har du en smittesluse som er delt i tydelige soner, og som er innredet slik at personer kan rengjøre hender og medbrakt utstyr, og slik at de kan skifte fottøy og klær eller ta på seg overtrekkstøy?

For å forebygge smitte må du ha en smittesluse for de som skal inn i fjøset. Smitteslusa skal være delt i tydelige soner der personer kan sluses inn og ut av besetninga. I denne slusa skal personer rengjøre hender og medbrakt utstyr, og skifte fottøy og klær eller ta på overtrekkstøy. Hvis det er nødvendig, skal både personer og utstyr desinfiseres. Dette gjelder for eksempel utstyr som brukes i flere besetninger, som klippeutstyr, vekt, skanner, klauvboks osv.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
----------------------	---------

30.3.6 Rengjør du smittesluse, fôrrom og husdyrrom regelmessig?

Smitteslusa, fôrrommet og materialene og innredningen i tilholdsrommet for dyra skal kunne rengjøres. Du må holde rommene ryddige og rene, og desinfisere dem ved behov. Det skal være godt renhold i alle husdyrrom, slik at arbeidsmiljøet blir godt og smittepresset reduseres.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
Forskrift om velferd for produksjonsdyr	Lovkrav

30.3.7 Når du bruker desinfeksjonsmiddel, noterer du hvilket middel du har brukt, og datoen for når du har brukt det?

Når du bruker desinfeksjonsmiddel, skal du dokumentere hvilket middel som er brukt, og datoen da det ble brukt.

30.3.8

Sikrer du at personer som har besøkt dyrehold med klauvdyr i utlandet, ikke får adgang til husdyrrom før det har gått 48 timer etter ankomst til Norge?

Personer som har besøkt dyrehold med klauvdyr i utlandet, skal ikke ha adgang til husdyrrom før det har gått 48 timer. Ved utbrudd av husdyrsykdommer i utlandet må man forholde seg til de regelendringene dette medfører.

I mange land er det husdyrsykdommer som vi ikke ønsker å få inn i Norge. Du må derfor være særlig aktsom når det gjelder personer som nylig har vært i utlandet. Dette gjelder turister og utenlandsk sesonghjelp så vel som gårdens egne folk.

På animalia.no kan du lese mer om hvordan du kan forebygge smitte etter reise.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
Informasjon fra Animalia	Informasjon

30.3.9

Melder du fra til Mattilsynet eller veterinær ved mistanke om smittsom sykdom, ved unormal dødelighet, eller vesentlig redusert produksjon av ukjent årsak i anlegget ditt?

Har du mistanke om alvorlig smittsom sykdom så skal du melde Mattilsynet umiddelbart. Er det unormal dødelighet, eller vesentlig redusert produksjon av ukjent årsak i anlegget, skal du melde fra til veterinær så snart som praktisk mulig.

Melde og iverksette tiltak

Som hovedregel skal du derfor umiddelbart melde fra til Mattilsynet, veterinær og varemottakere dersom du har mistanke om at det har brutt ut en alvorlig smittsom dyresykdom (f.eks. munn- og klauvsyke eller miltbrann). Denne umiddelbare meldingen gjelder både nasjonal liste 1 og liste 2 sykdommer. (tuberkulose, paratuberkulose og ringorm)

Driftsansvarlig skal umiddelbart iverksette nødvendige tiltak for å forebygge, redusere eller eliminere eventuelle skadevirkninger.

Mer informasjon finner du på mattilsynet.no.

§ Krav

Forskrift om sykdom hos dyr	Lovkrav
Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

30.3.10

Er alle som jobber i besetninga som har økt risiko for å være bærere av MRSA, testet negativt?

MRSA er gule stafylokokkbakterier som har blitt motstandsdyktige mot antibiotika. Bakteriene smitter mellom mennesker og dyr.

Det er flere faktorer som gir mennesker risiko for å bli smittet av MRSA. Du regnes for å ha vært utsatt for økt smitterisiko dersom du i løpet av de siste 12 månedene:

- har hatt fast bosted i utlandet
- har pendlet mellom utlandet og arbeidsstedet i Norge
- har vært i kontakt med en husdyrbesetning hvor det er bekreftet smitte
- har besøkt eller arbeidet i en husdyrbesetning i utlandet, eller
- har vært innlagt på en helseinstitusjon, fått tannbehandling eller gjennomgått omfattende helseundersøkelse i utlandet

Myndighetene anbefaler at du tester deg hvis du har vært utsatt for økt smitterisiko og skal arbeide i en svine-, storfe-, eller småfebesetning.

Personer som har vært utsatt for økt smitterisiko (se over) og venter på prøvesvar, skal ta følgende forholdsregler hvis de skal ha kontakt med husdyrbesetninga:

- De skal bruke beskyttelsesutstyr, det vil si **hodeplagg, engangshansker og kirurgisk munnbind**, for å unngå å smitte dyra i besetninga.
- Der forholdene ligger til rette for det, bør de dusje før de går inn i husdyrrommet.
- De skal skifte til rent arbeidstøy hver dag.
- Arbeidstøyet deres skal vaskes ved minst 60 °C.

Dersom disse tiltakene ikke lar seg gjennomføre i praksis, bør de holde seg borte fra dyra til det er dokumentert at de er fri for MRSA.

Du finner detaljerte anbefalinger om smittebeskyttelse i husdyrbesetninger, på mattilsynet.no. Der kan du også lese mer om testing og behandling.

§ Krav

Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon
-----------------------------	-------------

30.3.11 Gjennomfører du tiltak for å holde fugler og smågnagere borte fra fôret?

Du skal ha rutiner for å sikre at det ikke blir overført smitte til fôret. For eksempel kan fugler, mus og rotter være bærere av salmonella.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
----------------------	---------

30.4 IMPORT AV DYR, SÆD OG EMBRYO

30.4.1 Varsler du Mattilsynet og KOORIMP før du importerer dyr, sæd eller embryo fra utlandet, og hvis du videreselger eller overtar noe av dette?

Dersom du importerer levende dyr, sæd eller embryo, må du oppfylle offentlige krav og KOORIMPs* tilleggskrav. Du skal kontakte KOORIMP for å varsle om import og for å få informasjon om krav om undersøkelser, tiltak og dokumentasjon. Send e-post til koorimp@animalia.no.

Oppfyller du ikke kravene, kan produktene dine bli trukket i pris

Hvis du ikke kan dokumentere at du oppfyller offentlige krav og KOORIMPs* tilleggskrav, kan det medføre at varemottakeren i tråd med KSL-ordningen trekker i prisen for produktene dine, uavhengig av dyreart (såkalt KSL-trekk). Hensikten med tilleggskravene fra KOORIMP er at

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

bønder skal redusere risikoen for å innføre smitte ved å dokumentere helsestatusen til dyr, sæd og embryo som de skal importere, og helsestatusen til besetningene disse kommer fra. KOORIMP-kravene gjelder forhold som ikke er godt nok dekket av de offentlige kravene. Særsilt gjelder de tilfeller hvor det er kjent at det finnes smitte i husdyrpopulasjonen i eksportlandet, eller hvor utbredelsen og forekomsten er usikker.

*KOORIMP er den norske husdyrnæringens eget organ for smittebeskyttelse i forbindelse med import. Husdyrnæringen har opprettet KOORIMP for å sikre den norske husdyrhelsen etter at EØS-avtalen ga myndighetene begrenset mulighet for å stille helsekrav ved import. Mer informasjon om KOORIMP finner du på animalia.no.

30.4.2 Når du importerer: Kan du dokumentere at offentlige krav er oppfylt, at dyr og avlsmateriale er undersøkt, og at tiltak er utført i samsvar med krav utarbeidet av KOORIMP?

Dersom du importerer levende dyr, sæd eller embryo, må du oppfylle offentlige krav og KOORIMPs* tilleggskrav. Du skal kontakte KOORIMP for å varsle om import og for å få informasjon om krav om undersøkelser, tiltak og dokumentasjon. Send e-post til koorimp@animalia.no.

Oppfyller du ikke kravene, kan produktene dine bli trukket i pris

Hvis du ikke kan dokumentere at du oppfyller offentlige krav og KOORIMPs* tilleggskrav, kan det medføre at varemottakeren i tråd med KSL-ordningen trekker i prisen for produktene dine, uavhengig av dyreart (såkalt KSL-trekk). Hensikten med tilleggskravene fra KOORIMP er at bønder skal redusere risikoen for å innføre smitte ved å dokumentere helsestatusen til dyr, sæd og embryo som de skal importere, og helsestatusen til besetningene disse kommer fra. KOORIMP-kravene gjelder forhold som ikke er godt nok dekket av de offentlige kravene. Særsilt gjelder de tilfeller hvor det er kjent at det finnes smitte i husdyrpopulasjonen i eksportlandet, eller hvor utbredelsen og forekomsten er usikker.

*KOORIMP er den norske husdyrnæringens eget organ for smittebeskyttelse i forbindelse med import. Husdyrnæringen har opprettet KOORIMP for å sikre den norske husdyrhelsen etter at EØS-avtalen ga myndighetene begrenset mulighet for å stille helsekrav ved import. Mer informasjon om KOORIMP finner du på animalia.no.

30.4.3 Kan du dokumentere at du har oppfylt KOORIMPs tilleggskrav ved videresalg eller overtakelse av storf eller småfe som er innført fra utlandet?

Hvis du overtar eller kjøper dyr, sæd eller embryo som er innført fra utlandet, skal du kunne legge fram dokumentasjon på at KOORIMPs tilleggskrav er oppfylt i forbindelse med innførselen. Kravet til dokumentasjon er en skriftlig bekreftelse fra KOORIMP om at tilleggskravene er oppfylt i forbindelse med innførselen. Kontakt KOORIMP (koorimp@animalia.no) dersom du har spørsmål om dette. Dersom du mangler dokumentasjon, kan det medføre at varemottakeren i tråd med KSL-ordningen trekker i prisen for produktene dine, uavhengig av dyreart (såkalt KSL-trekk).

30.5 HELSE OG MEDISINBRUK

30.5.1 Følger du «KSL-medisinstandard»?

KSL-medisinstandard er en del av KSL-standarden for husdyrproduksjonene. Medisinstandard definerer kravene som kvalitetssystemet (KSL) stiller til husdyrproducentene når det gjelder bruk av medisiner i besetninga. Veterinæren har ansvar for at de som skal medisinere dyr, får tilstrekkelig opplæring når det inngås medisineringssavtale. Opplæringen skal dokumenteres.

§ Krav

KSL-medisinstandard	Bransjekrav
---------------------	-------------

30.5.2

Er det rutiner på gården som sikrer at produktene gården leverer til foredling, er uten skadelige fremmedstoffer?

Dyr som har fått medisinbehandling, må merkes

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Skal du bruke reseptpliktige legemidler, må det være basert på en diagnose stilt av en veterinær. Dyr (individ eller bunge) som er behandlet med medisiner, må merkes slik at alle som steller dyra, har god kjennskap til hvilke individer som er behandlet, og hvilke tilbakeholdelsesfrister som gjelder for melk og/eller kjøtt fra disse. Melkekyr og geiter må være merket også etter at fristen for å levere melk er passert, dersom det fortsatt er tilbakeholdelsesfrist for slaktet. Lappene for «Tilbakeholdelse av mjølk og kjøtt» som man får fra en veterinær skal oppbevares i husdyrpermen i ett år.

Vurder om ditt eget korn kan inneholde mykotoksiner

Hvis du bruker egenprodusert korn til fôr, er det viktig å vurdere om kornet kan inneholde mykotoksiner. Har du mistanke om dette, må det analyseres. Ferdige fôrblandinger skal ikke inneholde mykotoksiner utover Mattilsynets anbefalte grenseverdier.

Melk med antibiotika kan knekke vomfloraen

Hvis du bruker melk med antibiotika, vil det kunne knekke vomfloraen, og særlig er kalven sårbar i fire–fem-ukersalderen, da denne floraen etablerer seg.

Mastittmelk kan føre til smitte hos kalv

Fôring med mastittmelk (bakterieholdig melk) kan føre til at kalver blir smittebærere. Dette gjelder kanskje særlig i bungeoppdrett, hvor kalvene ofte suger på hverandres juranlegg etter fôring.

Vær oppmerksom på forsøpling langs veier

Arealer som ligger inntil hovedveier, er ofte utsatt for forsøpling. Dette kan være en utfordring ved beiting og høsting av grovfôr.

§ Krav

Matloven	Lovkrav
----------	---------

30.5.3 Veterinæren skal rapportere alle behandlinger. Rapporterer du alle egenbehandlinger, slik at slakteriet har tilgang til matkjedeinformasjon fra besetninga di 24 timer før slakting?

Slik oppfyller du kravet

Du oppfyller kravet om å gi informasjon om besetninga hvis disse rutinene blir fulgt:

- Du melder alltid fra til Mattilsynet når du har mistanke om alvorlig smittsom dyresykdom.
- Den praktiserende veterinæren rapporterer alle behandlinger i besetninga gjennom Dyrehelseportalen.
- Når du behandler dyr med reseptpliktige preparater, for eksempel ved parasittbehandling, rapporterer du dette fortløpende gjennom den aktuelle husdyrkontrollen eller direkte i Dyrehelseportalen.
- Du rapporterer andre helsetilstander som kan ha betydning for slakting og transport, som brokk, halthet, spenskade m.m., gjennom husdyrkontrollen eller Dyrehelseportalen i rimelig tid før slakting.

Dersom veterinæren ikke rapporterer alle behandlinger (jf. det andre punktet over), må han/hun andre rapporteringsrutinene sine, eller du som produsent må sørge for å rapportere alle helsehendelser som innebærer veterinærbehandling, løpende gjennom husdyrkontrollen eller selv gjøre dette i Dyrehelseportalen.

Slakteriet skal ha tilgang på matkjedeinformasjon fra besetninga 24 timer før slakting for å kunne planlegge slakting og kjøttkontroll. Opplysninger om besetninga og om helsetilstanden til de aktuelle dyra er viktig matkjedeinformasjon. Som dyreeier har du formelt ansvaret for å skaffe denne informasjonen, men dataflyten i husdyrnæringa er bygd opp slik at slakteriet har tilgang på relevant informasjon også fra andre kilder.

§ Krav

Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon
Animaliehygieneforskriften	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

30.5.4

Fører du helseopplysninger for besetninga, for eksempel i helsekort eller i en husdyrkontroll?

Som dyreholder skal du sikre at det føres en oppdatert journal med nødvendige individuelle og kollektive helseopplysninger om

- sykdommer og skader hos dyra og mulige årsaker
- behandlingen av sykdommer og skader hos dyra
- det forebyggende helsearbeidet i dyreholdet
- døde dyr og mulige dødsårsaker
- avliving av dyr og årsaken til avlivinga

Ta med opplysninger som diagnose, dato, type og mengde av medisin/preparat/parasittmiddel og slaktefrist. Dette gjelder også når du gjennomfører behandlingen selv. Forebyggende helsearbeid kan for eksempel være vaksinasjon.

Mattilsynet stiller ingen krav til hvordan journalen skal se ut. Du kan selv velge om den skal være elektronisk eller på papir. Journalen må uansett være lett tilgjengelig for dyrlegen, og for Mattilsynet når de kommer på tilsyn.

Dokumentasjonen skal være tilgjengelig i minst fem år etter at dyret har dødd. Hvis dyr flyttes fra din gård til andre dyrehold, skal helseopplysningene følge dyra. Det skal oppbevares en kopi i avsenderbesetninga i fem år.

§ Krav

Landdyrsporbarhetsforskriften	Lovkrav
-------------------------------	---------

30.6 KADAVERHÅNDBLING

30.6.1

Er det rutiner på gården som sikrer at Biosirk (tidligere Norsk Protein) blir varslet når storfe over 4 år og/eller småfe over 18 måneder dør, og når slike dyr blir avlivet på grunn av sykdom eller skade?

Biosirk (tidligere Norsk Protein) har overtatt prøvetakingen av storfe og småfe som dør eller blir avlivet på gården. Det er nok å kontakte Biosirk når du har døde dyr å melde fra om. Samtidig som du bestiller henting av kadaveret, opplyser du om det er et dyr som det skal tas hjerneprøve fra. Meldeplikten er da ivaretatt. Biosirk opptrer på Mattilsynets vegne og du trenger ikke kontakte Mattilsynet i tillegg.

Du skal melde ifra til Biosirk når storfe over 4 år og/eller småfe over 18 måneder dør, og når slike dyr blir avlivet på grunn av sykdom. Du som bor i Finnmark eller andre steder Biosirk ikke kjører, må melde fra til Mattilsynet på tlf. 22 40 00 00, eller bruk nettsiden deres for innmelding av døde produksjonsdyr.

Aldersgrensene (4 år, og 18 måneder) gjelder ikke når dyret endrer adferd eller har mistet evnen til å bevege seg naturlig, eller for innførte og importerte dyr. Oppdager du slik endringsadferd og årsaken er ukjent, skal Biosirk ta prøve uansett hvor gammelt dyret er. Meld derfor til Biosirk, som vil vurdere om det er aktuelt å ta prøve med tanke på overvåking av skrapesyke og kugalskap.

§ Krav

Innmelding døde produksjonsdyr, Finnmark	Lovkrav
Innmelding av døde produksjonsdyr	Lovkrav
Småfe og varslingsplikt	Informasjon

	Svar		
	Ja	Nei	Ikke aktuelt

30.6.2 Oppbevarer du kadaver midlertidig på en tilfredsstillende måte med tanke på smitte, lukt og synlighet?

Leveringsvilkår fra Biosirk:

- Kadaver skal ikke pakkes inn eller tildekkes med plast. Plasser kadaver på en skyggefull plass. Kadaver kan skjermes med trepaller eller lignende, men husk god lufting.
- Kadaver skal ligge på et fast underlag av tre eller betong hvor det er enkel adkomst med kadaverbilen. Kadaver som er forurenset med sand, stein og jord vil ikke bli hentet.
- Øremerker fjernes før henting på alle dyr som ikke skal prøvetas. La det sitte minst ett merke igjen på prøvedyr.
- Enkeltlam, -kje og -smågris vil ikke bli prioritert hentet. Biosirk henstiller til at leverandører av lam, kje og smågris samler dette opp i en fryser til en større mengde før levering til oss.
- Alt av fremmedlegemer (for eksempel hestesko) skal fjernes.

Døde dyr gir fare for smittespredning og forurensning. Dette gjelder med tanke på både andre dyr, mennesker, mat og vann. Hvis du må oppbevare kadaver fram til Biosirk kommer og henter dem, må du sørge for at det ikke fører til forurensning eller til at åtseldyr kommer til kadavrene.

§ Krav

Dyrehelseforskriften	Lovkrav
----------------------	---------

30.6.3 Leverer du kadaver til godkjent mottak?

Ifølge *animaliebiproduktforskriften* er det generelt ikke tillatt å grave ned kadaver, men § 20 åpner for unntak i spesifiserte «fjerntliggende områder». Her er nedgraving tillatt hvis man melder fra til Mattilsynet og de godkjenner det.

§ Krav

Animaliebiproduktforskriften	Lovkrav
------------------------------	---------

30.7 FÔR OG VANN

30.7.1 Hvis du bruker rene tilsetningsstoffer og/eller premikser når du blander fôr på gården: Er du registrert hos Mattilsynet som fôrprodusent?

Dersom du bruker premiks*) og/eller rene tilsetningsstoffer (for eksempel urea) når du blander fôr på gården, regnes du som fôrprodusent. Gårdsblanderiet skal da blant annet registrere seg særskilt hos Mattilsynet og utføre en fareanalyse (HACCP) knyttet til produksjonen.

Blander du fôr selv, kan du også bruke en kraftfôrblending eller vitamin- og mineralfôrblendinger tilpasset de andre ingrediensene. Denne blandingen skal være merket «tilskuddsfôr» og er ikke en premiks.

Fullfôr til drøvtyggere er oftest en blanding av grovfôr, kraftfôr og eventuelt tilskuddsfôr. Lager du denne typen blandinger, er du ikke pålagt å registrere deg som fôrprodusent hos Mattilsynet.

*) *Premiks er en blanding med høy konsentrasjon av tilsetningsstoffer, og skal være merket «premiiks».*

§ Krav

Forskrift om fôrhygiene	Lovkrav
-------------------------	---------

30.7.2 Kontrolleres drikkekar, nipler, annet drikkeutstyr samt vanntilgang på innmarksbeite daglig, slik at dyra har god tilgang på vann?

Dyra skal ha tilgang på nok vann av god kvalitet. Du må sørge for at vannautomater, drikkekar, nipler og liknende blir kontrollert daglig, for å sikre at de fungerer og gir dyra det vannet de trenger.

Drikkevannsinneledningene skal være rene og vedlikeholdt. Småfe skal ha kontinuerlig tilgang til vann. Kalv skal når den er syk eller det er varmt, ha fri tilgang til vann. Det samme gjelder dyr i laktasjon. Vær særlig oppmerksom på at sau ikke vil ta til seg drikke fra drikkekar som er forurenset

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

med avføring.

Drikkekar som bare et enkelt dyr kan drikke av om gangen, kan forsyne maksimalt 8 voksne dyr. Hvis du bruker store drikkekar som flere dyr kan drikke av samtidig, bør du beregne om lag 8-10 cm lengde per ku. Dette innebærer at et drikkekar på 1 meter kan forsyne 10–12 kyr.

Vannkapasiteten (liter per minutt) skal være tilstrekkelig, og alle binger bør ha minst to vannpunkter. Dette vil gi større mulighet for at alle dyra i gruppa kan drikke uforstyrret, og det fungerer også som en sikkerhet dersom ett av vannpunktene slutter å fungere. Drikkenippel skal ikke brukes til voksne kyr fordi vannkapasiteten er for lav. Se også tabellen på side 23 i *Veileder til forskrift om hold av storfe*. Denne tabellen gir normer for vannforsyningskapasiteten i drikkekar. Når det gjelder vannmengde og kapasitet, så bør drikkekar gi minimum 20 liter per minutt til storfe i laktasjon. I løsdriftsfjøs bør drikkekar plasseres i tverrganger slik at det er friplass rundt karet.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav

30.7.3 Tar du vare på fôrprøver og varedeklarasjon/førseddel for innkjøpt kraftfôr?

Lagre fôrprøvene så lenge de kan ha betydning for produksjonsresultat og produktkvalitet. Prøvene kan være viktige hvis du skal reklamere på en fôrleveranse. Dersom du velger å la fôrleverandøren oppbevare fôrprøvene, behøver du ikke samtidig å oppbevare fôrprøver på gården.

Hvis du kjøper kraftfôr, må du senere kunne dokumentere kjøpet med dato for leveranse, transportør (når dette ikke er deg selv) og varedeklarasjon/førseddel.

Regnskapsbilag er tilstrekkelig dokumentasjon av dato for leveranse og transportør. Varedeklarasjonen/førseddelen skal du ta vare på så lenge fôrprøven lagres.

30.7.4 Har du rutiner for å kontrollere at innkjøpt norsk grovfôr blir produsert i samsvar med KSL-standarden?

Alle ledd i produksjonen skal ha et kvalitetssystem. De som kjøper grovfôr, skal kreve at selgeren kan dokumentere at produksjonen er i samsvar med KSL-standarden.

30.7.5 Når du har kjøpt importert grovfôr: Har du fulgt Mattilsynets regler og anbefalinger for import og bruk av importerte grovfôrvarer?

Det er alltid en risiko for at det kan følge smitte med grovfôr som innføres fra utlandet, og vi oppfordrer deg til å først og fremst bruke norsk fôr. Dersom dette ikke lar seg gjøre, er det viktig at du vet at alle som skal innføre fôr og kjøpe eller selge fôr fra utlandet, har ansvaret for å sikre at fôret er trygt. Mer informasjon om innføring, kjøp og salg av importert grovfôr finner du på mattilsynet.no.

§ Krav

Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon
-----------------------------	-------------

30.7.6 Har du dokumentasjon knyttet til bruk av alternative fôrmidler?

Du kan bruke visse matvarer som fôr så lenge de ikke inneholder kjøtt eller fisk. Det kan være frukt og grønt, korn, myse eller melk som er pasteurisert og syrnet til en pH-verdi under 7, bakervarer og liknende. Alt fôr skal være uten emballasje før du gir det til dyrene.

Du må dokumentere hvem fôrmidlene kommer fra, hva du har kjøpt, næringsinnhold og når midlene er brukt. Hvis fôrmidlene brukes i en fôrblending må sammensetningen dokumenteres.

Leverandøren skal være registrert hos Mattilsynet

Alle som leverer restprodukter til fôr, for eksempel bakerier, bryggerier og meierier, skal være registrert som fôrvirksomhet hos Mattilsynet. Leverandøren skal kunne legge fram kvittering på at han er registrert hos Mattilsynet. Dette kan du også sjekke på mattilsynet.no. Der er det en oversikt over alle registrerte leverandører.

§ Krav

Forskrift om fôrhygiene	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Mattilsynets oversikt over godkjente virksomheter	Lovkrav
---	---------

30.8 OPPSTALLING, STELL OG RENHOLD AV DYR

30.8.1 Blir syke og skadde dyr, og dyr som skal kalve/lamme, skjermet fra andre dyr?

Dersom du har dyr som er syke eller skadde, skal du om nødvendig isolere dem på et egnet sted med tørr og myk liggeplass. Kyr som går i løsdrift, skal skjermes fra andre dyr når de kalver.

Løsdriftsfjøs:

I løsdriftsfjøs skal det for hver påbegynte gruppe av 25 kyr være minst én berge hvor man kan behandle syke dyr, og hvor man kan holde dyr fiksert eller bundet i kortere tid i forbindelse med prøvetaking, behandling og tilsvarende. Det skal være minst én kalvingsberge for hver påbegynte gruppe av 25 kyr.

Båsfjøs:

Når det gjelder båsfjøs, vil det fra 1. januar 2024 bli krav om at fjøset skal ha kalvingsberge hvis det var i bruk 22. april 2004 og har vært i sammenhengende bruk siden.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav

30.8.2 Blir dyra oppstallet og stelt slik at de holder seg rene?

Rene dyr er en forutsetning for god dyrevelferd og for å kunne gjennomføre en hygienisk slakteprosess. Rene dyr krever et godt samspill mellom fjøsmiljø, føring, stell og røkter. Dersom dyra er skitne, er det viktig å finne ut hva som er årsakene, og deretter sette i verk tiltak som bedrer forholdene. Veiledningene *Reine dyr* (storfe) og *Reint dyr – rein skrott* (sau) fra Animalia inneholder råd og illustrasjoner. Animalias veiledninger knyttet til rene dyr er retningsgivende for standarden KSL stiller til renhold av dyr, også mens de står i produksjon. Veiledningene kan bestilles fra Animalia (animalia@animalia.no) eller lastes ned fra animalia.no.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav
Reine dyr - storfe	Bransjekrav
Reint dyr - sau	Bransjekrav

30.8.3 Er det god nok ventilasjon, slik at det er et tilfredsstillende klima i dyrerommet gjennom hele året?

Det er en rekke krav du må oppfylle for å sikre at dyra har et godt inneklima:

- Temperaturen og luftfuktigheten skal reguleres etter dyras behov.
- Gasser i uheldige konsentrasjoner skal ikke komme inn i eller oppstå i rom hvor det er dyr.
- Ventilasjonssystemet må sikre god luftkvalitet; dårlig fjøsmiljø kan gi smaksfeil på melka.
- Ved omrøring og utkjøring av gjødsel skal det være rutiner som sikrer at det ikke oppstår fare for at dyr eller mennesker blir forgiftet av gjødselgass.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
-----------------------------	---------

30.9 DYR PÅ BEITE

30.9.1

Skriver du i dyreholdjournalen når og hvilke dyr som sendes på beite og når de tas tilbake til anlegget igjen?

	Svar		
	Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å sikre sporbarhet av dyr må du skrive i dyreholdjournalen når dyrene flyttes til beite. Du må også notere når du tar dyrene dine hjem igjen.

Når du søker om tilskudd til dyr på beite, skal du kunne sannsynliggjøre at dyra har gått på beite like mange uker som du har ført opp i søknaden.

§ Krav

Lov om dyrevelferd	Lovkrav
Forskrift om hold av storfe	Lovkrav

30.9.2 Har du tilsyn med dyr på beite i samsvar med forskriften?

Storfe:

Det er et krav i forskriften at storfe som går ute, skal ha daglig tilsyn. Storfe som holdes på utmarksbeite, skal ha tilsyn minimum to ganger per uke.

Småfe:

Det er et krav i forskriften at småfe skal ha ukentlig tilsyn på utmarksbeite. Dette er et minimumskrav og gjelder når det ikke er spesielle forhold som tilsier at dyra trenger oftere tilsyn. Du som eier, eller en annen med ansvar for dyra, skal sikre at dyra får tilsyn etter behov.

§ Krav

Forskrift om hold av storfe	Lovkrav
Forskrift om velferd for småfe	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

